

Afrikainformation på Internet

Åsa Lund Moberg

Internet är idag den första anhalten på vägen till information, men det är också ett komplement till andra källor. Idag finns det alltmer information producerat lokalt i Afrika jämsides med material om Afrika från internationella organisationer, institutioner och andra källor utanför kontinenten. Det finns också fler publikationer tillgängliga i fulltext, dels i digitala arkiv och dels på vanliga webbsidor.

Informationstjänster, portaler och länksamlingar som tillhandahålls på nätet från Afrikafokuserade organisationer och bibliotek är i många fall en bra utgångspunkt för att hitta strukturerad information om Afrika. Rätt använda kan också större söktjänster som t.ex. Google, Google Scholar och Scirus vaska fram relevant material ur den överskådliga mängden information som Internet utgör.

Att hitta information på Internet som både är relevant, aktuell och pålitlig är vanskligt. Precis som när det gäller tryckta medier måste källorna granskas. Utöver de vanliga frågorna vem? (upphovsman), varför? (syfte), när? (aktualitet) kan man när det gäller källor på nätet även ställa sig frågan hur? Hur kom du dit?

Sökmotorer

Sökmotorer (t.ex. [Google](#)) karakteriseras av att webbsidors innehåll (ord) söks av maskinellt och samlas i en databas. Roboten som söker av webbsidor söker sig fram på Internet via länkarna som ligger på webbsidorna. Vid sökning som sker via ett formulär matchas sökord mot ord i databasen som sedan pekar vidare mot de webbsidor där orden hittades. Alla sökmotorer har hjälpsidor där det finns tips på hur man bäst använder tjänsten. Det största problemet är mängden svar som kommer upp. Svaren presenteras rankade efter var orden finns på webbsidan och efter hur många som har länkat till sidan bland annat. De webbsidor där orden förekommer ofta, i titeln, i webbsidans metadata (uppgifter om webbsidans titel, författare, publiceringsdatum, ämne, typ av materia etc. som uppges i html-koden) kommer högt upp på listan. Likaså de webbsidor som många andra webbsidor har länkat till. Det finns dock sätt att precisera sin sökning så att man slipper de stora svars mängderna.

[Google](#)

Frågeställning: Hur ser utbildningen i Kenya ut i genusperspektiv?

Sökorden 'gender education Kenya' i Google ger en svarsmängd på ca 12 miljoner träffar. De första träffarna i listan ser bra ut, men det är svårt att vaska fram

länkar som är användbara. I den avancerade sökningen i Google går det dock att begränsa sin sökning på olika sätt. Är det lokalt producerat material som efterfrågas går det att under Region söka fram länkar som ligger på webbplatser i Kenya. Det går också att begränsa sina träffar till länkar som ligger på webbplatser med adressen .org, ofta stora internationella organisationers hemsidor (se nedan under källkritik om adresser).

Det går också att laborera med olika filformat under avancerad sökning. Genom att begränsa en sökning till endast länkar med pdf-format, går det att plocka ut information som ger fylligare svar på frågan. Rapporter som redan finns publicerade i tryckt form publiceras ofta i pdf-format.

Tips: Välj ut ytterligare sökord utifrån de länkar som kommer fram för att ringa in relevant material. Ex. Lägg till ordet 'statistics' så presenteras länkar till statistik, lägg till 'girls' så kommer länkar till material om grundskolor fram, 'higher education' för länkar till material om universitet. Lägg till filformat .xls för att söka statistik, träfflistan innehåller då excelark med statistik. Byt ut .org till .ke i domänfältet så är information publicerad i Kenya, eller byt ut till .gov så kommer det upp information från amerikanska myndigheter. Se dock nedan under källkritik om adresser. Prova också att byta ordning på orden, 'kenya gender education' för att få fram olika fokus. Träfflistan sorteras efter i vilken ordning orden står.

[Google Scholar](#)

Google Scholar riktar in sig mot akademiskt material publicerat både fritt online och i licensierade databaser. Mycket av det som upplevs som irrelevant vid sökningar i Google sorteras bort. Som student eller forskare vid nordiska universitet har man ofta tillgång direkt till fulltexten eftersom flera universitetsbibliotek har länkat sina betalresurser till Google Scholar. Det är dock väldigt oklart hur mycket material publicerat i Afrika som Google Scholar innehåller. De lämnar nästan ingen information om vad som indexeras i tjänsten.

[Scirus](#)

Scirus har samma inriktning som Google Scholar men är tydligare med var materialet hämtas ifrån. Den har förutom bra sökmöjligheter också olika val för att begränsa sökningen enligt ämne och år.

Sökmotorernas stora svagheter är att de bygger på robotar som samlar in länkar via andra länkar och att de aldrig täcker hela Internet. En robot besöker webbplatser olika frekvent. Stora organisationers webbplatser och webbplatser som är väldigt dynamiska, t.ex. nyhetsbyråer, besöks oftare än mer perifera webbplatser. Google har i sin databas både länkar till webbsidor som besöks dagligen av roboten och till webbsidor som besöks kanske bara en gång i halvåret. Det innebär att man måste ställa sig frågan om det man letar efter verkligen finns i sökmotorns databas. Eftersom mycket av det som publiceras på Internet är fokuserat på USA eller Väst/Nord och sökrobotarna samlar in länkar via länkar

kan man också fråga sig hur väl representerat lokalt producerad information från Afrika är i sökmotorer. Det finns undersökningar som visar att det finns en snedfördelning till Väst/Nords fördel i sökmotorer.

Det kan löna sig att prova olika sökmotorer eftersom de skiljer sig åt mer än vad man tror i innehållet. Kärnan i sökmotorers databaser med länkar till kända, stora webbplatser är densamma, men den del av databaserna som innehåller länkar till mindre webbplatser eller enstaka webbsidor skiljer sig kraftigt åt. Undersökningar har visat att vid sökning på smala begrepp i åtta stora sökmotorer var det över hälften av den totala mängden länkar som hittades av endast en sökmotor. För att hitta olika sökmotorer, sök på 'sökmotorer' i Google så kommer det upp länkar med alternativ.

Svaren från sökmotorerna blir aldrig bättre än databasens innehåll eller frågan som ställts. Bäst fungerar sökmotorerna om man söker på unika begrepp och ord, sämst om det är en väldigt bred allmän fråga som ställts. Då är det bättre att använda sig av en länksamling.

Länksamlingar

En ingångsport till Afrikainformation är länksamlingar som ligger på Afrikafo-kuserade biblioteks och organisationers webbplatser. En annan väg till att hitta relevanta länksamlingar eller länkar är att ställa sig frågan Vem bryr sig? Vill man t.ex. hitta något om investeringar i ett land kan man antagligen hitta länkar på Svenska Exportrådets webbplats. Fördelen med att använda en länksamling är att den oftast består av kvalitetsgranskade länkar. Att tänka på vid användandet av dessa är att det visserligen är en kvalitetsgaranti, men att urvalet av länkar styrs av redaktörens kunskaper om ämnet samt också av resurserna för att hålla länksamlingen uppdaterad. Kriterier för urvalet skiftar också mellan olika webbplatser, ibland finns det ingen redogörelse för dessa.

[Internet library Sub-Saharan Africa ilissAfrica](#)

En portal med ingångar till internetresurser samt bibliotekskataloger tillhandahållen av Africa Department of the University Library Johann Christian Senckenberg i Frankfurt samt GIGA Information Centre Africa Library i Hamburg. Länkarna är ordnade efter region, land, organisationer och ämnen med en sökfunktion.

[A guide to Africa on the Internet](#)

Nordiska Afrikainstitutets bibliotek har utvecklat guiden för att möta behovet av kvalitetsgranskade och strukturerade informationskällor och databaser. Innehållet är forskningsinriktat och många av länkarna är i sin tur guider in i respektive ämnesområde, en del har bredare fokus än bara forskning. Indelningen av ämnesguider respektive landsguider är ett försök att fånga upp de olika typer av frågeställningar som användarna har.

De ca 1100 länkarna, med annoteringar på engelska, täcker bland annat följande områden:

Landspecifika informationskällor, Ämnesrelaterade informationskällor, Bibliotek och databaser, Tidskrifter, Nyhetsbyråer och nyhetsförmedling, Radio och tv, Forskningsinstitut, universitet och organisationer, internetportaler i Afrika, Andra samlingar av informationskällor om Afrika.

[Africa South of the Sahara. Selected Internet Resources](#)

Ett urval internetkällor av Karen Fung vid Africa Collection, Hoover Library, Stanford University för the Electronic Technology Group, African Studies Association, USA. Länkarna är indelade efter regioner, länder och ämnen med en sökfunktion.

[African Studies Internet Resources](#)

En sammanställning av bibliografiska källor och forskningsmaterial om Afrika, skapat av The African Studies Department of Columbia University Libraries, USA. Länkarna är ordnade efter region, land, organisationer och ämnen med en sökfunktion. Urvalet är forskningsinriktat och innehåller också länkar till fulltextdokument.

[An A-Z of African Studies on the Internet](#)

En länksamling av Peter Limb, Africana Library vid Michigan State University, USA. Innehåller även länkar till e-postlistor samt diskussionsgrupper. Länkarna är ordnade efter ämnen med en sökfunktion.

[Open Directory : Africa](#)

En allmän länksamling med länkar ordnade landsvis med sökfunktion. Länksamlingen byggs upp av volontärer.

Källkritik

I likhet med tryckta källor måste källor på Internet granskas källkritiskt. I första hand är det fyra frågor som bör ställas: Vem? Varför? När? Hur? Nedan följer en kortare genomgång av dessa. Översikten är inte alls fullständig utan skall snarare ses som ett förslag till källkritiska frågor och som ett komplement till de gängse frågeställningar som används vid tryckta källors källkritik. Det finns många bra genomgångar av hur man tillämpar källkritik på nätet på biblioteks hemsidor, se längst ner för referenser.

Vem?

Vem är upphovsmannen? Vilken auktoritet har han/hon/organisationen? Finns det någon information om denna?

Att publicera sig på Internet är både enkelt och billigt. Kvalitetskontroller såsom redaktörer och ämneskunniga på förlag finns inte. Ekonomiska resurser sätter inga hinder. Information från stora etablerade kunskapsorganisationer ligger sida vid sida med information från privatpersoner och organisationer med både hedervärda och dunkla syften. Kunskap om vem som ligger bakom en webbsida på Internet behövs för att kunna värdera tillförlitligheten och auktoriteten hos källan.

Adress

Var är sidan publicerad?

Webbsidans adress, URL (Universal Resource Locator), är konstruerad efter modellen `hur://var/vad`. Adressen <http://www.nai.uu.se/press/Newsletter-February-2010.pdf> kan delas upp efter nedanstående mönster.

Http anger att dokumentet transporteras med hyper text transfer protocol genom Internet, www att det är ett world wide web-dokument, nai.uu är servers namn (subdomän) samt .se anger att servern står i Sverige (toppdomän). /press anger i vilken katalog på servern webbsidan ligger samt Newsletter-February-2010.pdf är namnet på själva webbsidan.

Protokoll	subdomän	toppdomän	katalog	filnamn
http://	www.nai.uu	.se	/press	/Newsletter-February-2010.pdf

Genom att kunna tyda toppdomänkoderna kan man i de flesta fall se i vilket land webbsidan är publicerad eller hos vilken typ av organisation webbsidan ligger. Ofta ger koden en indikation på om upphovsmannen kommer från en större organisation eller ett större sammanhang.

Vissa landskoder samt vissa generiska koder (com, org, net) går dock att köpa. Bland annat är landskoden 'nu' från Niue Island, .nu populär i Skandinavien.

Om informationen på webbsidan inte verkar stämma överens med adressen kan man fråga sig hur pass tillförlitlig källan är, t.ex. ett uttalande från Amnesty International om mänskliga rättigheter i ett land som återfinns på en sida där adressen slutar på .com eller .net.

Länkar till listor på toppdomäner, både landskoder samt generiska koder, hittar man om man söker på ordet 'toppdomäner' i söktjänsten Google. På Internet finns det också tjänster där de som registrerar en adress till en webbplats är sökbara. Där finns ofta adressuppgifter och andra uppgifter. Länkar till dessa hittas via Google om man söker på 'whois'.

Att tillämpa denna del av källkritiken på lokalt producerad information i Afrika stöter på problem. Infrastrukturen är olika utbyggd i olika delar av kontinenten, vilket innebär att antagandet att större institutioners och regeringars webbplatser har landskod som toppdomänkod och ligger på en lokal webbserver inte alltid stämmer. Elförsörjningen är i vissa länder instabil. Lokala förbindelser kan saknas mellan städer och också mellan grannländer. För att tillhandahålla

en webbplats som är ständigt tillgänglig väljer även större institutioner att lägga sitt material på en kommersiell server utanför Afrika. Utbudet av utrymme på en lokal webbserver kan vara begränsad, och medan priset för detsamma kan vara relativt högt lokalt finns det ett utbud av gratis eller billigt webbutrymme i både USA och Europa. Till exempel hittar man Togos officiella webbplats www.republicoftogo.com/ registrerad på en adress i USA.

Kontakt

Kan man kontakta upphovsmannen? Finns det någon e-postadress? Går e-postadressen till en etablerad institution? Ligger e-postadressen på samma server som webbsidan? Finns det någon postadress, telefonnummer? Är författaren verkligen knuten till den institution / organisation som hon/han uppger?

Ibland finns det ingen information på webbsidan om vem som står bakom informationen, speciellt om sidan ligger djupt ner på en webbplats. Genom att stycke för stycke kapa en adress till en webbsida kan man ta sig upp i webbplatsen och se om det finns information längre upp i hierarkin. Ex: http://www.nbe-bank.com/pdf/annualbulletin/Annual%20Report%202005_06/Energy%20Production.pdf

På själva webbsidan ligger ett dokument i pdf-format. Det finns ingen länk till upphovsmannen. Genom att ta bort hela ändelsen efter .com kommer man till själva webbplatsen som visar sig vara upprättad av nationalbanken i Etiopien.

Om en e-postadress är angiven med en annan serveradress kan man prova att komma till servern enligt analogin library@nai.uu.se—www.nai.uu.se, dvs byta ut namnen före @ till www. Många institutioner och organisationer har personalförteckningar på sina webbplatser där det går att belägga en persons anknytning till densamma.

När det gäller kontaktinformation på lokalt producerade sidor i Afrika som hänvisar till gratisleverantörer av e-posttjänster behöver det i sig inte vara ett kriterium på att informationen inte är tillförlitlig, eller att personen inte är en etablerad auktoritet inom sitt ämne. Priset för lokala e-posttjänster likaväl som utrymme på webbserver kan vara högt, och en etablerad gratis e-posttjänst utomlands kan vara mer stabil än en tjänst hos en lokal firma som kanske inte är i drift om något år. Problem med servrar som går ner pga elförsörjning är också en realitet. Många institutioner i myndighetssektorn och i t.ex. utbildningssektorn i de afrikanska länderna har dessutom inte samma tillgång till datorresurser som liknande institutioner har i Europa och USA. Att kunna sluta sig till om en person har anknytning till en etablerad institution via dennes e-postadress är därför vanskligt. Uppger sig upphovsmannen vara forskare eller ha en akademisk anknytning kan det gå att belägga dessa uppgifter via bibliotekskataloger eller i databaser, t.ex. har Library of Congress en stor samling akademiskt publicerat afrikanskt material. [Africa Journals online](http://www.africaonline.com/) är en plattform för närmare 400 akademiska tidskrifter publicerade i Afrika som också erbjuder sökmöjligheter på författare.

Varför?

Är det reklam, propaganda eller fakta?

För att kunna utvärdera en webbsida måste man sätta in den i ett sammanhang. Ibland framgår syftet med publiceringen klart, ibland är det svårt att avgöra vad som är fakta och vad som är åsikter. Precis som vissa publicerar sig för att informera, publicerar sig andra för att desinformera. Lika viktigt som det är som tas upp på webbsidan kanske det är som inte tas upp.

Vid användandet av t. ex internationella organisationers webbplatser bör man ha klart för sig vad som finns på deras agenda. Organisationer som hanterar mänskliga rättigheter tar inte alltid upp positiva sidor hos ett land, och officiella webbsidor publicerade i ett land kanske syftar till att dra till sig investerare och publicerar därför inte negativ information. En konflikt kanske beskrivs i högervänster-termer av ett lokalt parti, medan samma konflikt beskrivs med etniska termer av ett annat parti, allt beroende på ideologisk bakgrund och intressen. Subjektiv information på nätet är i sig en viktig källa, om man kan utvärdera den utifrån varför den är publicerad. Viktigt att tänka på är också i vilken omgivning webbsidan är publicerad. Uppfattningen om omvärlden skiljer sig åt, inte bara i ett nord-syd perspektiv utan också mellan andra poler som Europa och USA, som normalt anses ha samma världsbild.

När?

Är webbsidan daterad? Hur ofta uppdateras uppgifterna? Har det betydelse om uppgifterna är gamla eller nya?

Hur ofta uppgifterna på en webbsida uppdateras kan vara en fingervisning på hur stora resurser organisationen/upphovsmannen har. Om det är ett aktuellt ämne som diskuteras kan gamla uppgifter vara missvisande.

Hur?

Hur kom du dit? Vilka andra webbplatser länkar till webbsidan och till vilka webbplatser leder den i sin tur till?

Genom att följa hur en webbsida är länkad på Internet kan man få en indikation på hur tillförlitlig källan är. Är webbsidan länkad från en etablerad källa är det i sig ett kvalitetskriterium. Många söktjänster, t.ex. Google, har en sökfunktion där man kan se vilka som länkar till en webbsida. I Google använder man sig av söksträngen `link:webbsidans adress` för att få fram dem som länkar till webbsidan. Ex: `link:www.nai.uu.se`

Lika intressant som att se vilka som länkar till en webbsida är det att se vilka länkar som ligger på själva webbsidan. Behandlas ett aktuellt eller ett kontroversiellt ämne och det saknas länkar till etablerade källor inom samma ämnesområde kan frågan varför ställas. En webbsida som har länkar både till och från seriösa källor måste anses som mer tillförlitlig än en webbsida som saknar det.

Jämföra källor

Mångfalden av källor på Internet är en tillgång, men mängden av uppgifter gör det också svårt att avgöra vilken uppgift som är riktig. Det finns motstridiga uppgifter om nästan allt.

Det är viktigt att jämföra uppgifter från flera källor. Att ha belagt en uppgift hos två källor behöver dock inte innebära att den är riktig. Upphovsmännen kan ha använt samma primärkälla för sina uppgifter. Kontrollera i vilken utsträckning uppgifterna stämmer. Är det långa citat som är likalydande? Stämmer siffrorna överens ner till decimalen?

Ligger statistiska värden långt ifrån varandra behöver det inte vara så att en källa är felaktig, definitionerna som använts vid beräkningarna kan ha varit olika.

Viktigt att tänka på är också att se på vilka resurser som ligger bakom uppgifterna och vilken form källan hade primärt. Är det till exempel frågan om uppskattningar eller statistiska beräkningar? Är källan ursprungligen tryckt och senare elektroniskt publicerad måste man ha med i beräkningen dels att en viss felprocent alltid finns med vid inscannat texttolkat material, dels att det inte alltid är så att den tryckta versionen överensstämmer med den elektroniska. En del bildmaterial och bilagor utelämnas vid elektronisk publicering. Det gäller även material som härstammar från etablerade organisationer. Bland annat har Svenska Riksdagen information på sin webbplats att den elektroniska versionen av Svensk författningssamling kan sakna bilagor.

Försvunna källor

Ett stort problem med det dynamiska Internet är att många webbsidor försvinner efter ett tag eller flyttas inom webbplatsen. Det är många länder som arbetar med långtidsförvaringen av material publicerat på Internet men det är ännu fler som inte gör det. Det gäller särskilt material från syd. Mycket av det så kallade gråa materialet, till exempel broschyrer, mindre rapporter och konferensmaterial som förut publicerades i tryckt form publiceras ofta som enstaka webbsidor idag, ibland långt ner på webbplatserna. Via projekt som [Internet Archive](#) går det att lokalisera dessa dokument om adressen till webbplatsen finns kvar. Precis som när det gäller sökmotorer så har Internet Archive en slagsida mot Nord/Väst i arkivet beroende på att materialet samlas in via sökrobotar.

Referenser

- Gidlöf, Håkan, 2001, "Africa-related information resources", *Information Development* vol. 17: 2, ss. 115–116.
- LaFond, Deborah M. och Walsh, Gretchen, editors (2004) *Research, Reference Service, and Resources for the Study of Africa*. Binghamton, NY: Haworth Information Press
- Leth, Göran och Thurén Torsten (2000). *Källkritik för Internet*. [Även elektronisk] Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar. Tillgänglig: < <http://www2.msb.se/upload/Publikationsservice/KBM/Övrigt/Källkritik%20Internet%20spf.pdf> > [2010-04-16].

- Spink, A et al,(2006). "A study of results overlap and uniqueness among major Web search engines", *Information processing & management* vol. 42:5, ss. 1379–1391
- Vaughan L., Thelwall M. (2004) "Search engine coverage bias: Evidence and possible causes" *Information Processing and Management* vol. 40:4, ss. 693–707.

Webbresurser

De flesta webbplatser eller söktjänster som nämns i texten återfinns på Nordiska Afrikainstitutets webbplats www.nai.uu.se i länksamlingen [A guide to Africa on the Internet](#). Många universitets- eller högskolebibliotek har sammanställningar på sina webbplatser om källkritik på Internet. Sök på "källkritik på Internet" i Google och få bra träffar.

Africa Internet Usage and Population Statistics – <http://www.internetworldstats.com/stats1.htm>

A Guide to Africa on the Internet – <http://www.nai.uu.se/library/resources/guidetoafrica/>

Africa Journals online – www.ajol.info

Africa South of the Sahara. Selected Internet Resources – <http://www.sul.stanford.edu/depts/ssrg/africa/guide.html>

African Studies Internet Resources – <http://www.columbia.edu/cu/lweb/indiv/africa/cuv/>

An A–Z of African Studies on the Internet – <http://staff.lib.msu.edu/limb/a-z/az.html>

Google – <http://www.google.se>

Google Scholar – <http://scholar.google.se/>

Internet Archive – www.internetarchive.org

Open Directory : Africa – <http://www.dmoz.org/Regional/Africa/>

Scirus – <http://www.scirus.com/>